

بررسی میزان همبستگی نظرات معلمان و والدین در خصوص استعداد دانش‌آموزان (طرح شهاب) Investigating the Correlation of Teachers' and Parents' Views on Students' Talent (Shahab Plan)

Mohammad Alipoor*

Ph.D. student in curriculum, University of
Birjand, Birjand

Mohsen Ayati

University of Birjand, Birjand

Faeze Soorgi

M.A. student in curriculum, University of
Birjand, Birjand

محمد علی پور (نویسنده مسئول)

دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه بیرجند

دکتر محسن آیتی

دانشیار، عضو هیئت علمی گروه علوم تربیتی، دانشگاه بیرجند

فائزه سورگی

دانشجوی کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه بیرجند

Abstract

In the Shahab National Plan, which is aimed at identifying students' talent in primary schools, the teachers' opinion is the sole criterion for being superiorly talented. While the experience of other countries shows that a variety of criteria and sources, such as parents' opinions, should be considered. Therefore, the purpose of the present study is determining the correlation between teachers' opinion and parent's opinion regarding students' talents; which would help develop information sources and the use of Shahab plan instrument. The research method was descriptive-correlational, and The statistical population of the study was all teachers and parents of the second primary school in Birjand city, which sample of 364 people was selected based on the cluster-type method and Morgan table. The research tool is the standard checklist of the Shahab Plan, which validity and reliability of this checklist have been confirmed in the research of Azadegan (1394). Data analysis was performed at two levels of descriptive statistics and inferential statistics including Pearson correlation. The findings of this study showed that there is a significant correlation between teachers' and parents' perceptions in dynamic-sportive, social, cultural-religious, mathematical, verbal talent and students' general talents, and in other cases, there is no correlation. Parents also gave better scores in all potential areas to their children than teachers. The result of the research shows low agreement between teachers and parents regarding some talented regions, indicates that either the two groups do not share the same understanding of the questions on the "talent checklist", or the characteristics of the current instrument is such that must be reevaluated and revised in order to be useful for both teachers and parents.

Key words: talent, Shahab plan, teachers, parent

چکیده

در طرح ملی شهاب که به منظور شناسایی استعداد دانش‌آموزان در مدارس ابتدایی اجرا می‌شود، تنها نظر معلم به عنوان ملاکی برای استعداد برتر بودن است، در حالی که تجربیات سایر کشورها نشان می‌دهد که می‌بایست از منابع متنوعی همچون نظر والدین استفاده نمود؛ لذا هدف از پژوهش حاضر بررسی همبستگی نظر معلمان و والدین در خصوص استعداد دانش‌آموزان است تا اطلاعات لازم برای گسترش منابع اطلاعاتی و استفاده از ابزار طرح شهاب را فراهم آورد. روش پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی بوده و جامعه آماری پژوهش، کلیه معلمان و والدین دوره دوم ابتدایی شهر بیرجند است که نمونه آماری بر اساس روش خوشه‌ای-طبقه‌ای و طبق جدول مورگان تعداد ۳۶۴ نفر انتخاب شد. ابزار پژوهش، چک‌لیست استاندارد طرح شهاب بوده که روایی و پایایی این چک‌لیست‌ها در پژوهش آزادگان (۱۳۹۴) تأیید شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح آمار توصیفی و آمار استنباطی شامل همبستگی پیرسون انجام گردید. یافته‌های پژوهش نشان داد که در حوزه‌های استعدادی حرکتی-ورزشی، اجتماعی، فرهنگی-دینی، ریاضی، کلامی و استعداد کلی دانش‌آموزان، بین نظر معلمان و والدین همبستگی معناداری وجود دارد و در سایر موارد همبستگی وجود ندارد. همچنین والدین نسبت به معلمان در تمامی حوزه‌های استعدادی امتیاز بیشتر به فرزندان خود داده‌اند. نتیجه پژوهش مبنی بر نبود یا پایین بودن اتفاق نظر در برخی از حوزه‌های استعدادی بین نظر معلم و والدین، نشان‌دهنده آن است که یا معلمان و والدین برداشت یکسانی از پرسش‌های چک‌لیست‌های استعدادی ندارند و یا مشخصات ابزار به گونه‌ای است که برای استفاده معلمان و والدین به طور یکسان می‌بایست مورد تجدید نظر و یا اصلاح قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: استعداد، طرح شهاب، معلمان، والدین.

ویرایش نهایی: آبان ۹۸

پذیرش: بهمن ۹۷

دریافت: دی ۹۷

نوع مقاله: کاربردی

مقدمه

هر جامعه‌ای که به پیشرفت و بقا خودش می‌اندیشد استعدادهای برتر خود را در کانون توجه قرار می‌دهد. استعدادهای منابع ارزشمندی هستند که جوامع در اختیار دارند لذا شناسایی کودکان مستعد در حوزه‌های مختلف، برای نظام‌های آموزشی در سراسر جهان

مورد توجه است (بیلی، تان و مورلی^۱، ۲۰۰۴). حرکتی جهانی در راستای توجه ویژه در قبال نخبگان و تیزهوشان آغاز شده که شناسایی و هدایت دانش‌آموزان با استعداد دو محور اصلی بحث در قبال این استعدادهای است. تحقیقات و افراد زیادی در سراسر دنیا روی موضوعات مختلفی چون تشخیص استعداد، رشد و توسعه استعداد و بهره‌برداری از آن کار کرده‌اند ولی مسئله کشف استعداد همچنان به صورت یک مشکل خودنمایی می‌کند و باید برای حل این مشکل تلاش کرد (فن کرافت^۲، ۱۳۸۹).

امروزه اتخاذ سیاست‌ها و رویه‌های کارآمد برای شناسایی و هدایت استعدادهای برتر، یک مسئله اساسی برای نظام‌های آموزشی به شمار می‌رود. روش شناسایی و هدایت استعدادهای در کشورهای متفاوت است (تقی‌پور کران، ۱۳۹۴). در اکثر کشورهای جهان برنامه درسی غالباً متناسب با توانایی و استعداد اکثریت دانش‌آموزان طراحی می‌شود، اما در بعضی از نظام‌های تعلیم و تربیت کشورهای برنامه‌های ویژه برنامه‌ریزی شده است (اسلامی و آیتی، ۱۳۹۰). آموزش و پرورش می‌بایست به نیازهای افراد با استعداد برتر توجه ویژه‌ای نماید. استعدادهای برتر اگر در مدارس شناسایی به موقع و هدایت صحیح شوند علاوه بر شکوفایی استعدادهای آن‌ها و موفقیت فردی، باعث می‌شوند در جامعه ایفای نقش نمایند و در خدمت جامعه باشند (پیرتو^۳، ۱۳۸۵) و این امر مسئولیت نظام آموزش و پرورش و متولیان را در قبال این افراد دوچندان می‌کند لذا می‌بایست شناسایی افراد با استعداد برتر از برنامه‌های خاص آموزشی باشد (هالان و کافمن^۴، ۱۳۹۲).

در ایران نیز، موضوع شناسایی استعدادهای دانش‌آموزان به منظور دستیابی به عدالت آموزشی، در اسناد بالادستی مورد توجه قرار گرفته است. دربند ۱۶ سند تحول بنیادین، راهکارهای موجود در اهداف ۵، ۱۶ و ۲۱ این سند و اصول ۷ و ۱۱ ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی، قید شده در سند برنامه درسی ملی، توجه به تفاوت‌های فردی، عدالت آموزشی و شناسایی و رشد استعدادهای فراگیران را به عنوان یک وظیفه در نظام آموزش و پرورش در نظر گرفته است و متصدیان تعلیم و تربیت را موظف می‌کند تا به افراد مختلف متناسب با استعدادها و توانایی‌های بالقوه و بالفعلشان در حد امکانات موجود، ارائه خدمات نماید. بدین منظور، از طریق اتخاذ رویکرد شناسایی استعدادهای در نظام آموزشی و با الهام از اسناد بالادستی کشور، به منظور تحقق اهداف مندرج در این اسناد (تقی‌پور کران، ۱۳۹۴) و پر کردن این خلأ در فرآیند شناسایی و هدایت فراگیران، از سال ۱۳۸۶ طرحی به نام «طرح شهاب» اجرا شده است. مأموریت طرح «کشف، شناسایی، جذب، هدایت و حمایت تحصیلی، تربیتی و معنوی صاحبان استعدادهای برتر از دوره ابتدایی تا پایان دوره آموزش متوسطه و زمینه‌سازی برای استمرار حمایت‌ها در مراحل مختلف آموزش عالی» است (مجدفر، اصلانی و سلیقه‌دار، ۱۳۹۴).

صاحب‌نظران تأکید می‌کنند، برای شناسایی دانش‌آموزان با استعداد باید از فنون، روش‌ها و ابزارهای مختلفی استفاده کرد. کلمن^۵ (۲۰۰۳) معتقد است برای شناخت استعدادهای باید از انواع مختلف اطلاعات (مثلاً شاخص‌های توانایی شناختی دانش‌آموز، موفقیت تحصیلی، عملکرد در تنظیمات مختلف، منافع، خلاقیت، انگیزه و ویژگی‌های یادگیری / رفتار)؛ منابع اطلاعاتی مختلف (مثلاً نمرات آزمون، نمرات مدرسه و نظرات توسط معلمان کلاس درس، معلمان منطقه‌ای، مشاوران، والدین، همسالان و خود دانش‌آموزان)؛ و در دوره‌های زمانی متفاوت؛ استفاده کرد. در بحث شناسایی دانش‌آموزان با استعداد دو نوع ابزار استفاده می‌شود. ابزارهای رسمی، مانند آزمون‌های هوش، خلاقیت، پیشرفت تحصیلی و آزمون‌های استاندارد توانایی‌های عمومی و اختصاصی و ابزارهای غیررسمی، مانند بررسی نمونه کارهای دانش‌آموزان و چک‌لیست‌های رفتاری که توسط معلمان، والدین، همسالان و خود دانش‌آموزان تکمیل می‌شوند (عابدی و منانی، ۱۳۹۳).

بند ۱۲ اصول حاکم بر هدایت استعداد دانش‌آموزان در طرح شهاب بر محوریت معلم در کلیه مراحل فرآیند شناسایی و هدایت اشاره دارد (شیوه‌نامه طرح شهاب، ۱۳۹۴). معلمان به عنوان رکن اصلی نظام آموزشی بیش‌ترین نقش را در زمینه شناسایی استعدادهای دارند. معلمان با استفاده از ابزارها و آزمون‌های گوناگون به شناسایی استعدادهای دانش‌آموزان می‌پردازند (پیچ^۶، ۲۰۰۶)؛ اما معلمان و مدارس به تنهایی قادر به شناسایی و رشد استعداد دانش‌آموزان نیستند و می‌بایست مدرسه و خانواده هر دو توان و منابع خود را ترکیب کنند تا امر شناسایی و رشد استعداد را به مقصد برسانند (ان پارک، ۱۳۸۴ و علی‌پور، ۱۳۹۷). اف.جی مونسک در مدل تأثیرات متقابل سه‌گانه سه عنصر مدرسه، خانواده و گروه همسالان عواملی هستند که در شناسایی و توسعه استعدادهای دانش‌آموزان تأثیرگذارند (ریم^۷، ۱۳۹۲).

¹ Bailey, Tan, & Morley

² Fan craft

³ Pyrto

⁴ Hallan & Kaufman

⁵ coleman

⁶ Page

⁷ Rim

شرط ضروری ادامه حیات نظام آموزشی وجود همبستگی و ارتباط بین مدرسه و خانواده است. همکاری بین مدرسه و والدین تضمین‌کننده اهمیت آموزش برای فرزندان است. آموزش تنها زمانی برای دانش‌آموزان موفق خواهد بود که اعتماد و مسئولیت مشترکی بین مدرسه و والدین وجود داشته باشد (فرگوسن و مازین^۱، ۱۳۷۲). پژوهش‌های اخیر به این نتیجه رسیده‌اند که تشکیل یک شبکه همکاری بین منابع مختلف تحقیق، بهترین روش برای کشف استعداد است. مثلاً ترکیب نتیجه آزمون‌ها، بررسی مشترک ارزیابی والدین و ارزیابی معلمان می‌تواند بهترین نتیجه را در کشف استعداد کودک داشته باشد (فن کرافت^۲، ۱۳۸۹). والدین معمولاً بهترین اطلاعات را برای ترسیم نیمرخ توانایی‌های فرزندان دارند و پیشرفت فرزندان خود را پیگیری می‌کنند و همه توان خود را برای رشد استعداد آن‌ها قرار می‌دهند و در صورت لزوم اطلاعات خود را در اختیار مربیان قرار می‌دهند (ان پارک، ۱۳۸۴). در فرآیند آشکارسازی دانش‌آموزان با استعداد و باهوش و حمایت فعال در جهت توسعه توانایی‌ها و استعداد دانش‌آموز، والدین نقش نفوذی و تأثیرگذاری دارند (زلاتوا و لاورنسوا^۳، ۲۰۱۵). ضروری است که هر دو والدین در فرآیند شناسایی و حمایت دانش‌آموزان با استعداد استفاده شوند. ممکن است دانش‌آموزان ویژگی‌های استعدادی خود را در مدرسه نشان ندهند ولی به دلیل اینکه محیط خانواده فضایی آشنا و راحت برای او است، استعدادهای خود را بروز دهد. والدین، معلمان اصلی و مربیان فرزندان نشان هستند (اکویه^۴، ۲۰۱۳).

بنا بر نظر لوئیز و لوئیس، برداشت والدین از سطوح توانایی فرزندان خود ارتباط تنگاتنگی با نتایج کنونی آزمون‌های هوش‌بهر آن‌ها دارد. تشخیص والدین به‌ویژه در مورد توانایی‌های تفکر خلاق و تفکر انتزاعی و قدرت حافظه فرزندان دقیق است. والدینی که تصور می‌کنند فرزندان آن‌ها بهره‌جویی بالایی دارند و آن‌ها را با آزمون انتخاب می‌کنند، اغلب اشتباه نمی‌کنند. از جمله رفتارهایی که توجه والدین را به خود جلب می‌کرد این بود که این کودکان از همسالان خود جلوتر بوده، کنجکاو، آگاه به محیط، علاقه‌مند به کتاب و مطالعه بودند، کلمات و علائم را تشخیص می‌دادند و توانایی پیشرفت هنری و قدرت رهبری داشته و در اجتماعی شدن با همسالان و کودکان بزرگ‌تر از خود پیشرفت داشتند و فراخانی توجه بسیار بالایی برخوردار بودند (پیرتو^۵، ۱۳۸۵). در شناسایی استعدادهای دانش‌آموزان، الگوهای جهانی بر شناسایی توسط افراد مختلف (به‌ویژه والدین) و همچنین شناسایی در زمان‌های مکرر تأکید دارد. علیرغم این ضرورت، در حال حاضر شناسایی استعدادهای در طرح شهاب انحصاراً توسط معلمان صورت می‌پذیرد این در حالی است که در سایر کشورها از والدین به‌عنوان منابع اطلاعاتی مهم در کنار سایر روش‌ها برای شناسایی استعدادهای دانش‌آموزان بهره می‌گیرند برای مثال در آمریکا در کنار سایر منابع اطلاعاتی شناسایی دانش‌آموزان با استعداد (مشاهدات معلمان، چک‌لیست‌ها و همسالان)، معرفی توسط والدین و مصاحبه با والدین نیز ذکر شده است (ریچرت، ۲۰۰۳؛ نقل در نقدی وند، ۱۳۹۲).

پرواضح است که دانش‌آموزان با معلمان در مدرسه و به خصوص در کلاس درس و با پدر یا مادر در خانه بیشترین ارتباط را دارند و این دو گروه رفتارها و عملکرد دانش‌آموزان به خوبی زیر نظر دارند و از سویی دیگر پیشینه‌های پژوهش نشان داده است که نظر معلمان و والدین در میان سایر منابع و ابزارهای شناسایی استعداد دانش‌آموزان از جایگاهی بالا برخوردار هستند. تجارب سایر کشورها نشان می‌دهد که نباید تنها به یک ملاک در مورد تشخیص استعداد دانش‌آموزان اکتفا نمود و استفاده از سایر ملاک‌ها همچون نظر والدین می‌تواند در امر تشخیص استعداد دانش‌آموزان مثمرتر واقع گردد، این پژوهش به بررسی این امر می‌پردازد که نظرات والدین و معلمان در شناسایی استعدادهای به چه میزان همسو می‌باشد. اطلاعاتی از این دست می‌تواند دست‌اندرکاران طرح شهاب را در استفاده هر چه بهتر از نظرات منابع چندگانه مثل والدین و معلمان هر چه بیشتر یاری دهد. هماهنگی بین نظر معلم و والدین می‌تواند نشان از تشخیص مناسب و درست استعداد دانش‌آموزان باشد ولی چنانچه مغایرتی بین نظر معلم و والدین باشد، می‌بایست مواظبت جدی صورت گیرد و چاره‌اندیشید تا بتوان از منابع و ابزارهای شناسایی به بهترین نحو استفاده کنیم تا کمترین درصد خطا در فرآیند شناسایی ایجاد شود.

سوالات پژوهش

۱. آیا بین نظر معلمان و والدین در مورد هشت حوزه استعدادی دانش‌آموزان (طرح شهاب) همبستگی وجود دارد؟
۲. آیا بین میانگین نظرات معلمان و والدین تفاوت معناداری وجود دارد؟

¹ Ferguson & Mazin

² Fan craft

³ Zlateva & Lavrentsova

⁴ Okoye

⁵ pirto

روش

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های توصیفی - همبستگی است که در زمره پژوهش‌های کاربردی قرار می‌گیرد. جهت تعیین همبستگی در خصوص حوزه‌های استعدادی، بین نظرات معلمان و والدین (پدر یا مادر دانش‌آموز که بیشترین مشارکت در امورات تحصیلی فرزندشان دارند) از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. جامعه‌آماري پژوهش، شامل دو گروه معلمان و والدین دانش‌آموزان دوره دوم ابتدایی (پایه‌های چهارم، پنجم و ششم) شهر بیرجند است. برای تعیین حجم نمونه، از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای-تصادفی استفاده شده است؛ بدین منظور شهر بیرجند به چهار بخش شمال، جنوب، شرق و غرب تقسیم گردید و هر خوشه، چندین مدرسه به صورت تصادفی انتخاب گردید. بر اساس جدول کرجسی و مورگان از جامعه آماری تعداد ۱۸۲ نفر معلم و ۱۸۲ نفر والدین به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند؛ این درحالی است که حداقل حجم نمونه در تحقیقات همبستگی ۳۰ نفر می باشد (حافظ نیا، ۱۳۹۵).

در اجرای پژوهش چک لیست‌های طرح شهاب توسط دو گروه معلمان و والدین دانش‌آموزان تکمیل شده است به طوری که در گروه معلمان دفترچه طرح شهاب هر دانش‌آموزان از معلم مربوط تحویل گرفته شد و امتیاز هر دانش‌آموز به صورت مجزا ثبت گردید. برای دریافت نظر والدین، از والدین دانش‌آموزانی که بیشترین مشارکت را در امورات تحصیلی فرزندشان داشتند، جهت حضور در مدرسه دعوت به عمل آمد و در مدرسه حضور پیدا کردند، بعد از توضیحات محققان نسبت به نحوه تکمیل چک لیست‌های استعدادی، اقدام به پرکردن آن‌ها نمودند. مشارکت والدین شامل فعالیت‌های والدین است که به صورت غیر رسمی (برای مثال برای آوردن کودکان به مدرسه یا ارائه اطلاعات به مدرسه) یا به صورت رسمی (به عنوان مثال برای دیدارهای والدین، جلسات و کلاس‌های یادگیری بزرگسالان) به مدرسه می‌آیند. ارتباط والدین با مدرسه یکی از ملاک‌های مشارکت والدین محسوب می‌شود (هریس و گودال^۱، ۲۰۰۸). لذا در این پژوهش معیار انتخاب پدر یا مادر دانش‌آموز برای تکمیل چک‌لیست‌ها، میزان حضور و ارتباط آن‌ها با مدرسه بوده است بدین صورت که چک لیست‌ها برای هر دانش‌آموز هر کدام از والدین که حضور بیشتری در مدرسه داشتند، تکمیل شد. در پایان پس از اتمام کار میدانی، میانگین امتیازات داده شده از سوی معلمان و والدین برای هر دانش‌آموز محاسبه گردیده است بطوری که نمره به دست آمده برای هر استعداد، از میانگین گویه‌های آن استعداد به دست آمده است. در نهایت فرآیند تجزیه و تحلیل داده‌ها صورت گرفت. در مجموع پس از جمع‌آوری، ۳۶۴ پرسشنامه قابل استفاده بودند (۱۸۲ پرسشنامه برای والدین و ۱۸۲ پرسشنامه برای معلمان). تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و آمار استنباطی (همبستگی وتی مستقل) استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۱ استفاده شده است.

ابزار مورد استفاده برای جمع‌آوری اطلاعات، چک‌لیست هشت حوزه استعدادی، طرح شهاب است. این ابزار توسط ضیایی مؤید، آسایش، لاری، مینایی و همتی فر (۱۳۹۰) و آیتی، عابدی، کاظمی، حقیقی، لطیفی، راستگو مقدم و اسدی یونسی (۱۳۹۰) در قالب طرح پژوهش بنیاد ملی نخبگان و براساس الگوی گانیه (۲۰۰۸) که شامل توانایی‌های هوشی، خلاقیت، اموراجتماعی، حواس، کنترل عضلانی و حرکتی بوده، طراحی شده است. هشت حوزه استعدادی این چک‌لیست‌ها شامل: استعداد کلامی، استعداد ریاضی، استعداد هنری، استعداد فضایی، استعداد حرکتی-ورزشی، استعداد اجتماعی، استعداد فرهنگ دینی و استعداد علوم تجربی است که در هر استعداد، ۱۰ گویه وجود دارد. در مجموع چک‌لیست‌ها متشکل از ۸۰ گویه است. چک‌لیست مورد استفاده بر اساس مقیاس لیکرت، هر گویه از کاملاً مخالفم معرف نمره یک تا کاملاً موافقم معرف نمره چهار، طراحی شده است. روایی و پایایی این چک‌لیست‌ها در پژوهش آزادگان (۱۳۹۴) به تائید رسیده است که مقدار آلفای کرونباخ محاسبه شده برای هریک از هشت حوزه استعدادی، استعداد کلامی (۰/۹۷۳)، استعداد ریاضی (۰/۹۷۳)، استعداد هنری (۰/۹۵۹)، استعداد فضایی (۰/۹۶۴) و استعداد حرکتی ورزشی (۰/۹۵۸)، استعداد اجتماعی (۰/۹۵۲)، استعداد فرهنگ دینی (۰/۹۵۰) و استعداد علوم (۰/۹۷۰) گزارش شده است. بنابراین می‌توان گفت مقیاس شناسایی دانش‌آموزان با استعداد از پایایی خوبی برخوردار است. همچنین در بحث روایی سازه ابزار نتایج پژوهش آیتی وهمکاران (۱۳۹۶) نشان داد که مقدار p -value در تمام سئوالات کوچک‌تر از ۰/۰۵ و همچنین بار عاملی نیز از ۰/۳ بزرگ‌تر است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که سئوالات انتخاب شده ساختارهای عاملی مناسبی را جهت اندازه‌گیری استعدادهای فراهم می‌کند.

¹ Harris & Goodall

یافته ها

تحلیل داده‌های پژوهش نشان داد از ۱۸۲ نفر والدین مشارکت‌کننده در پژوهش، تعداد ۴۵ نفر پدر و ۱۳۷ نفر مادر دانش‌آموزان بوده‌اند. از مجموع شرکت‌کنندگان ۳۹ درصد، والدین دانش‌آموزان پایه چهارم، ۴۵/۶ درصد، والدین دانش‌آموزان پایه پنجم و ۱۵/۴ درصد، والدین دانش‌آموزان پایه ششم بوده‌اند. از میان والدین شرکت‌کننده در پژوهش، ۵۶ درصد، فرزند پسر و ۴۴ درصد، فرزند دختر خود را در پژوهش ارزیابی کرده‌اند (جدول ۱). تحصیلات والدین به تفکیک در جدول شماره ۲ آمده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی و درصد آزمودنی‌ها به تفکیک نسبت با دانش آموز، پایه تحصیلی و جنسیت دانش آموزان

متغیر	وضعیت	فراوانی	درصد
نسبت با دانش آموز	پدر	۴۵	۳۷/۴
	مادر	۱۳۷	۶۲/۶
پایه تحصیلی دانش آموزان	پایه چهارم	۷۱	۳۹
	پایه پنجم	۸۳	۴۵/۶
	پایه ششم	۲۸	۱۵/۴
جنسیت دانش آموزان	پسر	۱۰۲	۵۶
	دختر	۸۰	۴۴

جدول ۲. توزیع فراوانی و درصد آزمودنی‌ها به تفکیک مدرک تحصیلی والدین

مدرک تحصیلی	پدر		مادر	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
زیر دیپلم	۷۶	۴۱/۷۵	۹۱	۵۰
دیپلم	۳۹	۲۱/۴۲	۴۳	۲۳/۶۳
فوق دیپلم	۱۷	۹/۳۴	۱۳	۷/۱۴
لیسانس	۱۲	۶/۶	۶	۳/۳
فوق لیسانس	۶	۳/۳	۳	۱/۶۴
دکتری	۰	۰	۱	۰/۵۵
تکمیل نشده	۳۲	۱۷/۵۹	۲۵	۱۳/۷۴
جمع	۱۸۲	۱۰۰	۱۸۲	۱۰۰

در بخش آمار استنباطی، در پاسخ به سوال اول پژوهش و برای بررسی میزان همبستگی بین دیدگاه‌های والدین و معلمان نسبت به استعداد دانش‌آموزان از همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج میزان همبستگی بین نظر والدین و معلمان در هر حوزه استعدادی و استعداد کلی دانش‌آموزان با استفاده از همبستگی پیرسون در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. نتایج آزمون همبستگی بین نظر معلمان و والدین در خصوص استعداد دانش‌آموزان

حوزه استعدادی	ضریب همبستگی	سطح معناداری
استعداد کلامی	۰/۱۴۶	۰/۰۴۹
استعداد ریاضی	۰/۱۷۹	۰/۰۱۷
استعداد هنری	۰/۰۰۷	۰/۹۲۹
استعداد علوم تجربی	۰/۰۳۷	۰/۶۲۴
استعداد فضایی	۰/۰۶۵	۰/۳۹
استعداد حرکتی-ورزشی	۰/۳۱۷	۰/۰۰۰۱
استعداد اجتماعی	۰/۱۹	۰/۰۱۱
استعداد فرهنگ-دینی	۰/۲۷۷	۰/۰۰۰۱
استعداد کلی	۰/۱۶	۰/۰۳۷

بررسی میزان همبستگی نظرات معلمان و والدین در خصوص استعداد دانش‌آموزان (طرح شهاب)
Investigating the Correlation of Teachers' and Parents' Views on Students' Talent (Shahab Plan)

همان گونه که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود بین نظر والدین و معلمان در حوزه‌های استعدادی کلامی، ریاضی، حرکتی-ورزشی، اجتماعی، فرهنگ-دینی و استعداد کلی دانش‌آموزان همبستگی و رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و در حوزه‌های استعدادی علوم تجربی، هنری و فضایی همبستگی بین نظر معلمان و والدین وجود ندارد.

همچنین یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در بین حوزه‌های استعدادی، به ترتیب استعداد حرکتی-ورزشی ($r=0.317$)، فرهنگ-دینی ($r=0.227$)، اجتماعی ($r=0.19$)، ریاضی ($r=0.179$) و کلامی ($r=0.146$) بیشترین همبستگی بین نظر والدین و معلمان وجود دارد.

در پاسخ به سوال دوم پژوهش، به منظور مقایسه میانگین امتیازات داده شده از طرف والدین و معلمان نسبت به استعداد دانش‌آموزان از آزمون تی مستقل استفاده شد. همانطور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، بین نظر معلمان و والدین در تمامی حوزه‌های استعدادی تفاوت معناداری وجود دارد ($p < 0.05$). همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد که میانگین داده شده به استعداد های هشت‌گانه دانش‌آموزان از طرف والدین بیشتر از معلمان است.

جدول ۴. نتایج آزمون تی مستقل جهت مقایسه میانگین نظرات معلمان و والدین در خصوص استعداد دانش‌آموزان

آماره متغیر	نظر معلمان		نظر والدین		تفاوت میانگین‌ها	t	سطح معناداری
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار			
کلامی	۳/۰۲	۰/۷۱۱	۳/۴۷	۰/۳۹۸	۰/۴۵	۷/۵۷	۰/۰۰۰
ریاضی	۲/۸۷	۰/۷۰۶	۳/۱۳	۰/۵۳۲	۰/۲۵	۳/۹۰	۰/۰۰۰
هنری	۲/۹۸	۰/۶۵۹	۳/۲۶	۰/۵۲۸	۰/۲۷	۴/۴۰۵	۰/۰۰۰
فضایی	۲/۹۱	۰/۶۶۵	۳/۲۱	۰/۵۴۶	۰/۲۹	۴/۶۵۸	۰/۰۰۰
حرکتی-ورزشی	۲/۸۷	۰/۸۰۸	۳/۳۸	۰/۶۸۶	۰/۵۰	۶/۴۶۳	۰/۰۰۰
اجتماعی	۳/۱۳	۰/۶۴۲	۳/۵۶	۰/۴۳۳	۰/۴۳	۷/۵۰۲	۰/۰۰۰
فرهنگ-دینی	۲/۹۸	۰/۶۷۷	۳/۲۴	۰/۵۱۲	۰/۲۶	۴/۱۳۰	۰/۰۰۰
علوم تجربی	۳/۰۴	۰/۶۶۲	۳/۴۳	۰/۴۵۷	۰/۳۸	۶/۳۴۰	۰/۰۰۰
استعداد کلی	۲/۹۸	۰/۵۹۹	۳/۳۳	۰/۳۵۹	۰/۳۴	۶/۶۵۴	۰/۰۰۰

بحث و نتیجه گیری

یکی از اهداف و وظایف مهم نظام تعلیم و تربیت شناسایی و رشد استعداد های دانش‌آموزان است (التینتس و اوزدمیر^۱، نقل در آزادگان، ۱۳۹۴). در کشور ما، این فرایند در قالب برنامه ملی شهاب صورت می‌گیرد. یکی از ارکان مهم و قابل توجه در بحث شناسایی استعدادها، والدین می‌باشند. والدین به دلیل نزدیک بودن به دانش‌آموزان شایسته‌ترین گروهی هستند که در کنار معلم می‌توانند به شناسایی استعداد دانش‌آموزان کمک کنند. هدف از پژوهش حاضر بررسی میزان همبستگی نظر معلمان و والدین در خصوص استعداد دانش‌آموزان بر اساس چک لیست طرح شهاب بود. بدین منظور نظر معلمان و پدر یا مادر، در صورت حضور هر کدام در مدرسه، طبق چک لیست طرح شهاب دریافت گردید و سپس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

در پاسخ به سوال اول پژوهش، همانطور که یافته‌ها نشان می‌دهد، ضریب همبستگی پیرسون محاسبه شده بین نظرات معلمان و والدین در حوزه استعداد حرکتی ورزشی ($r=0.317$) و استعداد فرهنگ دینی ($r=0.227$) در سطح آلفای 0.01 معنی دار است، لذا رابطه معنی دار و مثبت، بین نظرات والدین و معلمان برقرار است. هر چند سطح معناداری وجود این رابطه مثبت را تایید می‌کند اما شدت ضریب همبستگی آن‌ها پایین است. این یافته پژوهش با یافته بردبار (۱۳۹۴) که نشان می‌دهد، در کنار معلمان و سایر عوامل، والدین دانش‌آموزان، عامل مهمی جهت شناسایی استعداد ورزشی هستند، همسو می‌باشد. همچنین نتایج پژوهش در حوزه استعداد کلامی ($r=0.146$)، استعداد ریاضی ($r=0.179$)، استعداد اجتماعی ($r=0.19$)، در سطح آلفای 0.05 معنی دار است، به همین ترتیب در این حوزه‌های استعدادی بین نظر والدین و معلمان نیز رابطه معنی دار و مثبت، برقرار است اما شدت ضریب همبستگی آن‌ها، در سطح خیلی پایین می‌باشد. از طرف دیگر

¹ Altintas & Ozdemir

سطح معنی‌داری در یافته‌ها نشان می‌دهد، حوزه‌های استعدادی هنری، فضایی، علوم تجربی فاقد همبستگی بین نظرات معلمان و والدین بوده، و در این حوزه‌های استعدادی معنادار نیستند. در تبیین این نتایج پژوهش اینطور می‌توان بیان کرد که گاه بین نظر والدین و معلمان در خصوص توانایی‌های کودک اتفاق نظر وجود ندارد، چون در بعضی موارد رفتاری که کودک در خانه دارد با رفتاری که در مدرسه تفاوت دارد. ممکن است دانش‌آموز در مدرسه تنها کارهایی را انجام دهد که معلم از او می‌خواهد بنابراین برخی از توانایی‌های او از دید معلم پنهان بماند و یا بالعکس (فریمن، ۱۳۸۱). لذا دیدگاه معلمان با دیدگاه والدین در حوزه استعدادی دانش‌آموزان متفاوت است و نظرات مختلفی را دارند.

یافته‌های پژوهش نشان داد که بین نظر معلمان و والدین در حوزه استعدادی هنری همبستگی وجود ندارد و دلیل این موضوع به صورت احتمالی می‌تواند مربوط به خود حوزه استعدادی هنری باشد، به دلیل آنکه بحث هنری، حوزه‌ای بسیار باز و گسترده است و هر فردی از یک زاویه و به یک بعد به آن توجه می‌نمایند و این تفاوت دیدگاه معلمان و والدین می‌تواند ناشی از حوزه گسترده و عمیق استعدادی هنری باشد. در نتیجه مسئولین برای رفع این مشکل می‌توانند استعدادی هنری را به بخش‌های تخصصی مانند موسیقی، کاردستی، طراحی و... تقسیم نمایند و دانش‌آموزان به طور خاص در هر یک از این حوزه‌های هنری ارزیابی شوند. همچنین مغایرت نظر معلمان و والدین در حوزه استعداد فضایی دیده شده است. می‌توان یکی از دلایل احتمالی این تفاوت را وجود پرسش‌های تخصصی و ناملموس نسبت به پرسش‌های استعدادی دیگر همچون استعداد ریاضی و... در چک لیست‌های طرح شهاب دانست و پاسخ به سئوالات استعداد فضایی نیازمند داشتن اطلاعاتی اندک در حوزه فضایی می‌باشد.

یافته‌های پژوهش نشان داد که نظر معلمان و والدین در حوزه استعداد علوم تجربی با هم متفاوت است. از دلایل این مغایرت می‌تواند، وجود پرسش‌هایی از عملکرد آموزشی دانش‌آموزان و بعد علمی پرسش‌های چک لیست طرح شهاب باشد و پرسش‌ها را معلمان بهتر می‌توانند نسبت به والدین، از عملکرد آموزشی دانش‌آموزان تشخیص دهند و آن‌ها را در حوزه استعداد علوم تجربی ارزیابی نمایند. وجود همبستگی پایین، خیلی پایین و یا عدم وجود همبستگی بین نظرات معلمان و والدین دانش‌آموزان در حوزه‌های استعدادی مختلف، نشان دهنده مغایرت بین نظر معلمان و والدین در خصوص شناسایی استعداد دانش‌آموزان می‌باشد و این موضوع نیازمند مراقبت جدی و بررسی مسئله شناسایی از ابعاد و زاویه‌های مختلف است. در تبیین مغایرت بین نظر معلمان و والدین می‌توان به طور احتمالی به دلایل مختلفی اشاره نمود. یکی از عواملی که می‌توان به آن اشاره کرد، برداشت متفاوت معلمان و والدین از پرسش‌های چک لیست طرح شهاب می‌باشد، برای رفع این مشکل، مسئولین باید در تلاش باشند که پرسش‌ها را طوری طراحی نمایند تا دارای ابهام نباشد و افراد مختلف دارای برداشت‌های یکسانی باشند و همچنین می‌بایست آموزش‌هایی در راستای معرفی و شناساندن ابزار طرح شهاب به مجریان داده شود. همچنین این نتایج می‌تواند ناشی از تعامل پایین مدرسه و والدین باشد، با اینکه پژوهش‌های متعدد نشان دهنده آثار و پیامدهای مثبت این تعامل هستند، اما پژوهش‌ها نشان می‌دهد در ایران این تعامل در سطح پایینی است (شیربگی، عزیز و امیری، ۱۳۹۴؛ مهاجران و قلعه‌ای، ۱۳۹۴؛ زنجانی زاده، دانائی و سلیمی نژاد، ۱۳۹۰). وجود ارتباط نزدیک والدین با مدرسه، موجب افزایش تعامل با معلم خواهد شد و به شناخت بهتر دانش‌آموز کمک‌کننده خواهد بود.

در پاسخ به سوال دوم پژوهش، یافته‌های پژوهش نشان داد بین نظر والدین و معلمان در خصوص استعداد دانش‌آموزان در تمامی حوزه‌های استعدادی تفاوت معناداری وجود دارد و همچنین میانگین نمرات والدین نسبت به معلمان، از میانگین بالاتری برخوردار است. در تبیین این یافته می‌توان به رابطه خاص والد و فرزند اشاره نمود. به عبارت دیگر شاید تا حدودی بتوان انتظار داشت که برآورد اولیه والدین از استعداد فرزند خویش از تشخیص سایر عوامل همانند معلمان تا حدودی بالاتر باشد. در واقع وجود ارتباط عاطفی موجب می‌شود، حوزه‌هایی که دانش‌آموزان دارای استعداد کمتری هستند، از دیدگاه والدین کم‌رنگ‌تر دیده شود ولی این قضاوت از دیدگاه معلمان منصفانه و عادلانه‌تر خواهد بود. برای دریافت و استفاده از نظر والدین در خصوص استعداد دانش‌آموزان دو روش پیشنهاد می‌گردد. روش اول آن است که چک‌لیستی مخصوص والدین جهت شناسایی دانش‌آموزان با استعداد طراحی گردد و هر ساله این چک‌لیست در اختیار والدین قرار گیرد، تا نظرات آن‌ها نسبت به استعداد فرزندان نشان دریافت گردد. در روش دوم، والدین می‌توانند در طرح شهاب کمک بار معلم در امر شناسایی دانش‌آموزان با استعداد در طول سال تحصیلی باشند، به طوری که معلمان در شناخت هرچه بیشتر فرزندان کمک نمایند تا امر شناسایی دقیق‌تر صورت گیرد و دانش‌آموزان به سوی استعداد واقعی خود هدایت شوند.

منابع

- آزادگان، عمید (۱۳۹۴). تعیین ساخت عملی شناسایی دانش‌آموزان بااستعداد و رابطه آن با هوش، خلاقیت و عملکرد تحصیلی (پایان نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه بیرجند. بیرجند، ایران.
- آیتی، محسن (۱۳۹۱). مجموعه متون آموزشی طرح شهاب. طرح پژوهشی تحت نظارت معاونت پژوهش و برنامه ریزی بنیاد ملی نخبگان.
- آیتی، محسن؛ اسدی یونسی، محمدرضا و آزادگان، عمید (۱۳۹۶). تحلیل عاملی تاییدی مقیاس شناسایی دانش‌آموزان با استعداد. فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی. ۷(۲۷). ۱۸۱-۱۶۱.
- آیتی، محسن؛ عابدی، احمد؛ کاظمی حقیقی، ناصرالدین؛ منانی، رومینا؛ لطیفی، علی؛ راستگومقدم، میترا و اسدی یونسی، محمدرضا (۱۳۹۱). مجموعه متون آموزشی طرح شهاب. طرح پژوهشی چاپ نشده.
- اسلامی، سیده زهرا و آیتی، محسن (۱۳۹۰). غنی سازی برنامه های درسی، رویکردی، برای پرورش استعدادهای برتر و زمینه سازی نخبه پروری. اولین همایش ملی آموزش در ایران ۱۴۰۴. تهران.
- ان پارک، بورلی (۱۳۸۴). شناسایی و پرورش استعدادهای درخشان. (فرامرز، سهرابی و ابوالفضل، کرمی، مترجمان). تهران: روان سنجی.
- بردار، غلامرضا (۱۳۹۴). عوامل موثر در استعدادیابی ورزش دانش‌آموزی اصفهان (پایان نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه پیام نور، ری، ایران.
- پیرتو، جین (۱۳۸۵). رشد و آموزش کودکان و بزرگسالان بااستعداد. (فاطمه، گلشنی ونیره، دلالی، مترجمان). تهران: روان.
- تقی پورکران، حسن (۱۳۹۴). طرح شهاب از آغاز تاکنون. فصلنامه آموزشی، تربیتی، پژوهشی استعدادهای درخشان. ۱(۷۳)، ۳۴-۴۶.
- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۹۵). مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی. تهران: سمت.
- ریم، سیلویا (۱۳۹۲). کلیدهای کودک تیزهوش. (مینا، اخباری آزاد، مترجم). تهران: صابرین.
- زنجانی زاده، هما؛ دانائی سیج، مجید و سلیمی نژاد، مهدی (۱۳۹۰). بررسی میزان مشارکت خانواده‌ها در مدارس استان خراسان رضوی و عوامل مؤثر بر آن. فصلنامه جامعه‌شناسی آموزش و پرورش. ۱(۱). ۷۱-۱۰۱.
- شیربگی، ناصر؛ عزیزی، نعمت اله و امیری، شیلا (۱۳۹۴). واکاوی مفهوم مشارکت و مداخله در آموزش فرزندان از دیدگاه والدین و معلمان. مجله علوم تربیتی. ۲۲(۲). ۲۱-۵۴.
- ضیایی موید، محمد؛ آسایش، محمدعلی؛ لاری، نرگس؛ مینایی، زهرا و همتی فر، مجتبی (۱۳۹۰). بررسی روش‌های شناسایی استعدادهای برتر و ارائه الگوی عملی. طرح پژوهشی بنیاد ملی نخبگان.
- عابدی، احمد و منانی، رومینا (۱۳۹۳). مروری اجمالی بر روش‌های شناسایی دانش‌آموزان بااستعداد و تیزهوش. فصلنامه آموزشی، تربیتی، پژوهشی استعدادهای درخشان. ۴(۷۲)، ۲۹۶-۳۰۲.
- علی‌پور، محمد (۱۳۹۷). مطالعه پدیدارشناسانه ادراک معلمان شهرستان بیرجند از طرح شهاب (پایان نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه بیرجند، ایران.
- کریم نیا، کبری و حسین زاده، امیدعلی (۱۳۹۶). ارزیابی اثربخشی طرح شهاب از دیدگاه مدیران، معاونین و اولیا دانش‌آموزان در زمینه شناسایی و هدایت استعدادهای برتر. کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین ایران و جهان در مدیریت، اقتصاد و حسابداری و علوم انسانی، شیراز، دانشگاه علمی کاربردی شوشتر.
- فرگوسن، شری و مازین، لارنس (۱۳۷۲). قدرت والدین (برنامه ای برای کمک به موفقیت تحصیلی فرزندان). (نسرین، پارسا، مترجم). تهران: اولیاومریدان.
- فریمن، جوان (۱۳۸۱). والدین فهمیده، کودکان تیزهوش. (لیلا صالحی، مترجم). تهران: نسل نو اندیش.
- فن کرافت، توماس و زمکه، ادوین (۱۳۸۹). کشف و پرورش استعداد. (محمد طاهر، طاهر، مترجم) تهران: پیدایش.
- مجدفر، مرتضی، اصلانی، ابراهیم، و سلیقه دار، لیلیا (۱۳۹۵). دست نامه شهاب. تهران: موسسه فرهنگی مدرسه برهان (انتشارات مدرسه).
- مهاجران، بهناز و قلعه‌ای، علیرضا (۱۳۹۴). بررسی میزان، موانع و راهکارهای مشارکت والدین در برنامه‌ها، فعالیت‌ها و تصمیم‌گیری‌های مدارس. کنفرانس ملی رانشناسی، علوم تربیتی و اجتماعی. مازندران. موسسه علمی تحقیقاتی کومه علم آوران دانش.
- نقدی وند، صدیقه (۱۳۹۲). مطالعه تطبیقی برنامه درسی استعدادهای درخشان دوره اول متوسطه ایران با کشورهای آمریکا و انگلستان و ژاپن (پایان نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه تربیت دبیر شهید رجائی. تهران، ایران.
- وزارت آموزش و پرورش (۱۳۹۰). سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. تهران.
- وزارت آموزش و پرورش (۱۳۹۱). سند برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران. تهران.
- هالاها، دانیل؛ کافمن، جیمز (۱۳۹۲). دانش‌آموزان استثنایی (مقدمه ای بر آموزش ویژه). (حمید عزیززاده و همکاران: مترجمان). تهران: ویرایش.

- Harris, A., & Goodall, J. (2008). Do parents know they matter? Engaging all parents in learning. *Educational research*, 50(3), 277-289.
- Jarosewich, T., & Stocking, V. B. (2003). Talent search: Student and parent perceptions of out-of-level testing. *Journal of Secondary Gifted Education*, 14(3), 137-150.
- Okoye, M. D. B. U. (2013). Roles of Parents and Teachers in the Identification and Development of Gifted/Talented Students. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*. doi:10.5901/ajis.2013.v2n10p25.
- Page, A. (2006). Three Models for Understanding Gifted Education. *Kairaranga*, 7(2), 11-15.
- Zlateva, A., & Lavrentsova, E. (2015). Training of parents of gifted and talented students. *Trakia Journal of Science*, 13(Suppl.1), 472-479. doi:10.15547/tjs.2015.s.01.082.

شپوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

شپوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی